

(Euzkaldun! Laister eukiko ete dezu eskue-
tan beste poemaren bat? Ara emen Ilias'ena
euzkeratuta. Apurka euzkeratu det. Ba'ditu
24 Kanto. Baña Kanta-mordo bat galdu ete-di-
daten, bildur naiz. Gaur azkenengo Kantaren
zati bat azaltzen dizut).

ILIAS'ena

XXIV-garren KANTA

Orrela, Akile'k, aserrebizi, Ektor urtziañekoa lotsagarri zerabi-llen. Baña urtzi zorionekoak alako ikustekoakin errukitu ziran, Argeipont begizolia, ildakoa gorde zezan, ernarazirik. Guziei atsegiñeko izan zitzayen, baña ez Ere'ri ez Poseidaon'i, ezta neskatx begiurdiñari ere. Amorru bizitan ziarduten, ba, beti Ilion-uri gurgarriaren aurka, Piriarno'ren eta bere erritarren-aurka, Alexander'ek egin zun obenagaitik. Nunbait, Alexander'ek urtziemiak iraindu zitun, ardi-txabolara etorri zitzaizkionian, eta atsegiñ zitala erakarri zionari saria eman zion. Orratio, osterantzeko amabigarren egunsentia ager-tu zanian, Poiba Apolon'ek urtziei esan zien:

“Urtziok!, bai'zeratela biotz-gogor eta zitalak! Ez ote zizki-zuen kixkali Ektor'ek antxiña opamaian zekor-isterrak eta auntz osoenen isterrak? Ta orain ere, illik izan-arren, ez dezute ontzat artzen, jaso dezaten gorputz-illa, bere emaztiari, amari, semiei, Piriarno aitari ta erriendiari erakusteko. Laister bai'zuten sutan erre, azkeneko eginbiarrak heterik. Zuek, berriz, urtziok!, Akile zitalari lagundu nai diozute biotzeko zuzentasunik ez barru-biguntasunik ez-daukanari. Leoia bai'litz, basakeritan bikaña da, indar aundiz ete biurrikeriz aren antzekoa, gizataldera oldartzen da-ta, gizonen lepo-tik bazkaria egiteko: orrela, Akile'k galdu omen du errukia, lotsa-rik ez-dauka, gizonen onerako edo txarrerako aii egokia dana. Gal-

du dezake norbaitek maite dunen bat-edo-bat, naiz anai sabelkidia daukanari. Leoia bai'litz, basakeritan bikaña da, indar aundiz ete aantziak. Zoriak, ba, biotz gogorra eman zien gizakumiei. Baña Akile'k, Etkor'i bizitza erauzi-ondoren, zalpurdiairi lotzen dio, tarrazian bere adizkidiaren illobirantz daroala, Benetan, orrelakorik ez-da eder, ez obe arentzako (adizkidiarentzako). Bikaña dan-arren, ez-bezagu asarrerazi, beraren sumiñbiziak ez-du axolik artzen auts utzari losagarrizkoak egiñik".

Ere besazuriak, erantzuki, esan zion:

"Urrezko uztaidun ori!, zuk desazuna egokia litzake, Akile ta Ektor aipu berdiñeko egingo ba'zenituke. Ektor, ba, eriotz-mendeko da ta emakume-sabeletik titia artu zun. Akile, ordia, urtzi-emien arikoa da, nerauk azitakoena. Nik ere erakutsi nion urtziemiari, nik Pele gizakumiari ematzat eskuratu nion, Pele urtzi illeziñen lantzan biurtu zan-eta. Zuek danok, urtziok!, ezkontzan aurki egon ziñaten. Zerori ere bazkaltide danakin izan ziñan, kitara bat eskue-tan, Zu gaiztoen lagun, betiko faltsu ori!".

Tzeu laño-multzokariak, erantzuki, yalki zion:

"Ere ori! Ez-zaitetz asarretu orrela urtziekin. Egiz, ba, aipu bateko ez-dira izango biak. Alere, Ilion-errian diran gizaseme guzien artetik, Etkor ba omen da urtzien maitemiñena. Niretzako, beintzet, ala da. Egundaño ez-du utz-egin emari egokiak opaltzen, iñoiz ez-du utzi nire opamaia yanarigabe, zirriogabe ta jantzigabe. Onelakoak ba omen dira guri zor dizkigun opariak. Ez dezagun yareñ Ektor kementsuaren gorputzila lapurtzen. Ez-bai'da errexa ori egitia. Akile'ren ezyakiñez, bere ama gau ta egunez aren-zai ari da-ta. Alabañan, urtziekiko norbaitek deituko balio Tetis'i niregana etorri dedin, nik aolku zuhur bat emango nioke: Akile erakarri dezala Piriamo'ren ordañak jasotzeko ta askatu dezala aren seme Ektor".

Ala mintza zan: Iris, herriz, aizia bezain ariñ, gezna eroateko yai-kitzen da. Yauzika murgiltzen da itxaso beltzaren barrura, Samos deritzyon eta Inber izeneko aitzulo artian. Itxasoak orroa dario, Bera, herriz, barreneko zokondora murgiltzen da, beruna iduri, ta, basa-zezenaren adarrari itsatsita, ba'doa eriotza ereitera arrai goseti artera. Idorotzen du, ba, Tetis arzulo sakon batian, ezker-eskubira beste itxas-maitagarriak bildurik yezarrita zude!a. Tetis negarrez ari zan bere seme ospetsuaren zoriagaitik, Troia lurralde yorian iltzeko bearrian zegolako, aberritik urruti. Iris oiñariñak (ankariñak), aurkezturik, onela dirautso:

"Yaiki zaitetz, Tetis, yakinduria darion Tzeu'k deitzen dizu-ta".

Tetis zidarrezko oiñdunz (zidar-oiñak) darantzuyo:

"Zergaitik agintzen dit urtzi itzel orrek, joan nadiñ? Bildur naiz

urtzien erdian agertzeko, igarri ez-bezaineko atsekabia biotzian daukat-eta. Ba'noa, ba. Ez-da alperrikakoa izango aginduko lidaken edozer-eta".

Orrela mintza-etzkeru, urtziemiak zapi beltza artzen du, bere jantzi illunenetarikoa, ta joan ba'doa Iris azkarraren, aiziak baño oiñ ariñagoak daukazkinaren atzetik. Itxasoko uiñak alde batera egiten zuten ayen-aurrian. Ondartzara igo ziranian, zerurantz alegiñez jo zuten: ta Koron'en seme begizolia idoro zuten, inguruan beste urtzi zorionekoak bildurik ziralarik. Tetis'ek yarlekua Tzeu aitaren-ondoan artu zun, Atene'ren orde. Ere'k, oñtera, urrezko edontzi eder bat esku-artian ezarri zion, itzez biotz-on biurturik. Tetis'ek, edan-ondoren, itzuli zion edontzia. Ara, berriz, nola ari zan izketan urtzi-eta gizakumien aita:

"Zure biotz-atsekabearren, Tetis yainkoeme!, Olinpo-mendira eldu zera, eziñ-esaneko gogo-miña duzula: nik ba'dakit ondo. Baña ba'noa-kizu esatera zergaitik onera atotsi zaitudan. Ba'dituzu bederatzi egun urtzi ilkaitzen-artian eztabaida sortu zanetik, Ektor'en gorputzilla dala-ta, Akile erri-ondatzallia dala-ta. Ernari zebiltzen esaten, Argeipont begizoliak lapurtu zezala gorputzilla. Baña nik ospe au Akile'ri eskuratu nai diot, zure itzala ta adizkidetasuna osterantzian euki dezadan. Zoaz azkar gudariengana, ta esayozu onela zure semiari:

Aserre bizi dirala urtziak beraren-aurka, ni ere beste betiraunak baño geyago nagokiola asarreturik, ontzi makurretan biotzgabekeriz Ektor daukalako, itzuli-bearrian. Nire bildur zerbait ba'litzake, askatu beza Ektor. Ba'noa, ba, Iris Piriamo biotz bikañari bialtzera, Akile'ri sari-ordaña Akayarren ontzietara eraman dezayon, bere semia erosteko, sariakin biotza beratu al dezayon".

Ala mintza zan. Tetis zidar-oñak, berriz, ez-zion ezer ukatu. Ba'zetorren, ba, yauzika Olinpo-mendiko bizkarretik bera. Eldu zan bere semiaren estalpera. Auengarrizko aantziz idoro zun lekarioka: aitzin-gibelian, bere adizkide miñak gogoz jardun ziran afari-gertaketan. Ito-berri zeukaten estalpe-barruan larru-bigunezko ardi eder bat. Ama gurgarria, ba, oso ondoan jezarri zayon, eskuakin laztantzen zualarik, eta onela itzaldia yalki zion:

"Ene seme ori!, noiz arte eukiko dezu biotza samiñez eta atseka-bez urraturik, ez-zerala gogoratzen ez jateko, ez lo-egiteko? Ona da, ba, biotz-maitetz emakumiakin elkartzia. Ez-zaitut luzero bizirik izango, Balbea ta Zori aztuna zure-ondoan ba'dituzu-ta. Aditu ezada-zu, ba, laister niri, Tzeu'gandiko geznaria nauzu-ta. Urtziak zurekin asarrebizi ari dirala, diño. Ber-bera beste urtzi guziak baño askoz geyago urduri dala, zuk biotz-gogorkeriz ontzi sakonen-ondoan Ektor

daukatzulako, bere aitari itzuli-gabe. Ba, ara!, yareñ ezayozu, ta gorputzillaren sariordaña jaso ezazu”.

Akile oiñazkarrak, erantzuki, dirautso:

“Ala bedi. Sari-ordaña ekarri ta gorputzilla eraman bezate, Olinpiar ugazabak orrela biotz onez agintzen ba’du”.

Orrela, ba, ama semiak ontzidi-ondoan ari ziran elkar-izketan. Itz ariñ aunitz zeritela. Artan, Koron’en semiak Iris ernari igorri zun Ilion-erri agurgarrira:

“Zoaz aguro, Iris pizkor ori! Utzi ezazu Olinpo’ko bizi-tokia, ta zoaz Ilion-errira Piriarno biotzabalari esatera, joan dedilla Akayarren ontzietara, Akile’ri biotza sariordañakin beratzen ote-dion, seme laz-tana askatzeko. Baña bera bakarrik, eta beste Troarrekiko iñor ez-bioa (ez-bedi joan) bidelagun. Aitzindari zarrago batek jarraituko dio, mando ta gurdi zirringa-ederra zuzendu ditzan. Gero, berri, gorputz-illa errira erakarriko du, Akile’k sakaildukoa. Ez eriotzak, ezta bildurak ere ez-dezayola biotzian ardurarik erne. Guk emango diogu bidelaguntzat Argipont, onek zuzenduko du Akile’reñ estalperaño-ta. Akile’reñ estalpe-barrura sartu-ondoren, berriz, ez-bai’du ilgo ez berberak, ez beste iñork, Akile aren-aldeko jarriko da-ta. Ez-da, ba, gizon tentela, ez axolagabia, otoika datorren gizakumiari gozoz parkatuko dio-ta”.

Ala mintza zan. Gezna ba’zaramala, oldartu zan Iris aizia bezain ariñ. Eldu zan Piriarno,ren jauregira, ta negar-ulu ta aantzia berberik ez-du idorotzen. Bere semiak, ezkaratzian aitaren-ondoan jezarrita, jazkiak negar-malkoz buztitzen zituzten. Erdi-erdian ba’zegañ aguria soñeko gañekoaz zearo estaldurik, buru-lepagañak zikinkeriz loiturik, zilipurdika eskuakin batu zituanakin. Berebat, alabak eta errainak jauregi-barruan negar-aantzika ziarduten, Argeyarren mendean galdu ziran ainbeste bikaiñetzaz gogoraturik, arimagabe zetatenakin. Ondoan aurkeztu zitzaion Piriarno’ri Tzeu’reñ aitzindaria, eta orrela aopez zirautson: Orratio, gorputza ikeratu zitzaion.

Tudela.